

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

УДК 352.07; DOI: 10.31388/2519-884X-2018-38-154-164

*Козут І. А., к.е.н., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет*

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАННЯ СПРОМОЖНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Анотація. У статті розглядаються підходи до формування спроможних територіальних громад. Визначається склад фінансових інструментів, які знаходяться у розпорядженні органів місцевого самоврядування для забезпечення соціально-економічного розвитку територій. Особлива увага приділяється питанням формування бюджетних ресурсів, зокрема податковим надходженням в частині адміністрування та сплати податку на доходи фізичних осіб та плати за землю. Акцентується увага на передачі земель сільськогосподарського призначення державної власності в комунальну власність відповідних об'єднаних територіальних громад, як на прямі оптимізації надходжень до бюджетів від плати за землю. Крім того, визначаються особливості використання кредитних, інвестиційних та грантових інструментів для забезпечення соціально-економічного розвитку територій.

Ключові слова: спроможна територіальна громада, бюджетні ресурси, інвестиційні ресурси, кредитні ресурси, грантові ресурси.

JEL code classification: H72

*Kohut I.A., PhD, Ass. Prof.
Tavria state agrotechnological university*

FINANCIAL INSTRUMENTS TO FORMING OF POWERFUL TERRITORIAL COMMUNITIES

Summary. The article deals with approaches to the formation of capable territorial communities, in which local sources of budget filling, infrastructure and human resources are sufficient for solving local government issues of local importance, envisaged by law, in the interests of community residents.

The composition of financial instruments that are at the disposal of local governments for ensuring socio-economic development of territories is determined. Particular attention is paid to the issues of the formation of budget resources, in particular, the tax revenues in terms of administration and payment of personal income tax and land fees.

The peculiarities of the calculation and payment of personal income tax in modern conditions are considered. The main problems of taxation of incomes in the form of wages and renting of a land plot (share) are allocated.

The emphasis is on the transfer of state-owned agricultural land to the communal property of the respective united territorial communities, which will enable to clearly and transparently form an income part of local budgets in terms of land fees and encourage territorial communities to volunteer them.

In addition, features of the use of credit, investment and grant instruments for ensuring socio-economic development of territories are determined. It is determined that the success of the socio-economic development of the united territorial communities depends on the professional combination of all financial instruments at the same time, since the budget resources are limited.

It is concluded that today's challenge for self-government bodies of the united territorial communities is to find opportunities for maximizing the use of financial potential of the territory and the manifestation of business activity, how many local governments gradually receive all the powers necessary for the formation of a capable territorial community, provided all the necessary conditions for this purpose are fulfilled.

Key words: capable territorial community, budget resources, investment resources, credit resources, grant resources.

Постановка проблеми. Децентралізація влади полягає у передачі повноважень та фінансових ресурсів від державної влади до органів місцевого самоврядування, які знаходяться найближче до людей на виконання принципу субсидіарності.

Практичне втілення децентралізації означає, що органи місцевого самоврядування набувають більшої відповідальності і в їх розпорядження надходить більше коштів. Щодо розподілу владних повноважень, то слід зазначити, що в Україні спостерігається тенденція передачі все більшої частини функцій і завдань від центрального до місцевого рівня. Практично всі питання соціально-економічного розвитку та забезпечення точної діяльності органи місцевого самоврядування повинні вирішувати власними силами, адже кожен мешканець села чи міста має право на сучасну медицину, освіту, доступні та якісні адміністративні, комунальні, соціальні послуги, гарні дороги, чисті й освітлені вулиці. Проте не завжди таке розширення переліку функцій і завдань місцевих владних структур, навіть в нових законодавчих умовах супроводжується передачею їм достатніх фінансових ресурсів.

У результаті виникла і продовжує існувати суперечність між обсягами доходів, які зосереджуються на рівні бюджетів об'єднаних територіальних громад (ОТГ), і обсягами видатків, що згідно з чинним законодавством мають фінансуватися з цих бюджетів. Тому і сьогодні актуальним є розробка напрямів оптимізації використання фінансових інструментів та підходів до роботи з ними з метою забезпечення формування спроможних територіальних громад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням децентралізації влади та формування спроможних територіальних громад приділяється значна увага з боку вітчизняних науковців. Розглядаються правові, фінансові та організаційні аспекти реформування місцевого самоврядування та виконавчої влади на території, формування їх нової просторової основи. Серед вітчизняних науковців питанням реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні займалися Ю.І. Ганущак [3], О.П. Кириленко [7], К.В.Павлюк [10], О.Б. Суховірська [17] та багато інших. Однак, в

процесі здійснення реформи децентралізації з'являються нові і нові проблеми в частині фінансової, адміністративної та політичної її реалізації.

Цілі статті. Метою статті є розглянути існуючі підходи до формування спроможних територіальних громад в сучасних умовах та визначити ефективність використання фінансових інструментів у процесі реалізації реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спроможною територіальною громадою є така громада, в якій місцеві джерела наповнення бюджету, інфраструктурні та кадрові ресурси є достатніми для вирішення органами місцевого самоврядування питань місцевого значення, передбачених законодавством, в інтересах жителів громади

В методиці формування спроможних територіальних громад, яка затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214 [15] надається більш широке визначення спроможної територіальної громади, де зазначається, що – це територіальні громади сіл (селищ, міст), які в результаті добровільного об'єднання здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Відповідно Європейська хартія місцевого самоврядування [5] та ст. 140 Конституції України [8] передбачає, що місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції та законів України. Стаття 2 Закону України „Про місцеве самоврядування” [17] уточнює визначення та засвідчує, що місцеве самоврядування – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під

відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції та законів України.

Відповідно до Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (від 1 квітня 2014 року № 333-р). [9] основними повноваженнями органів місцевого самоврядування базового рівня є забезпечення:

- місцевого економічного розвитку (залучення інвестицій, розвиток підприємництва);
- розвитку місцевої інфраструктури, зокрема доріг, мереж водо-, тепло-, газо-, електропостачання і водовідведення, інформаційних мереж, об'єктів соціального та культурного призначення;
- планування розвитку території громади;
- вирішення питань забудови території (відведення земельних ділянок, надання дозволів на будівництво, прийняття в експлуатацію будівель);
- благоустрою території;
- надання житлово-комунальних послуг (централізоване водо-, теплопостачання і водовідведення, вивезення та утилізація відходів, утримання будинків і споруд, прибудинкових територій комунальної власності);
- організації пасажирських перевезень на території громади;
- утримання вулиць і доріг у населених пунктах;
- громадської безпеки;
- гасіння пожеж;
- управління закладами середньої, дошкільної та позашкільної освіти;
- надання послуг швидкої медичної допомоги, первинної охорони здоров'я, з профілактики хвороб;
- розвитку культури та фізичної культури (утримання та організація роботи будинків культури, клубів, бібліотек, стадіонів, спортивних майданчиків);
- надання соціальної допомоги через територіальні центри;
- надання адміністративних послуг через центри надання таких послуг.

Виконання цих владних повноважень на місцях можливе лише за умови забезпечення

органів місцевого самоврядування фінансовими ресурсами, достатніми для виконання цих повноважень. Відповідно постає важливе питання розуміння сутності фінансових ресурсів, специфіки її прояву стосовно територіального рівня, визначення видового складу.

Павлюк К.В. джерелом фінансових ресурсів вважає фонди, що утворюються в результаті перерозподілу валового внутрішнього продукту. До них належить фонд фінансових ресурсів Державного бюджету, фонди фінансових ресурсів місцевих бюджетів, фонди фінансових ресурсів міністерств та відомств, фонди фінансових ресурсів виробничих об'єднань, підприємств тощо [10, с. 43].

Суховірська О. Б. до складу фінансових ресурсів відносить: фінансові ресурси підприємств господарчого комплексу; галузеві фінансові ресурси; фінансові ресурси фізичних осіб; муніципальні фінансові ресурси (фінансові ресурси місцевих бюджетів, фінансові ресурси місцевих позабюджетних фондів, фінансові ресурси комунальних підприємств); фінансові ресурси цільового фінансування державних програм [20, с. 61].

Традиційне визначення місцевих фінансових ресурсів, зводиться до того, що - це сукупність фондів грошових засобів, які створюються в процесі розподілу та перерозподілу ВВП і спрямовуються на економічний та соціальний розвиток адміністративно-територіальних одиниць. Головним напрямом використання місцевих фінансових ресурсів є фінансове забезпечення соціальної сфери та місцевого господарства, а до складу місцевих фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування входять: доходи місцевих бюджетів; кошти цільових фондів; фінансові ресурси підприємств комунальної власності; благодійні, спонсорські внески; пожертвування; інші ресурси, передбачені законодавством.

Починаючи з 2015 року змінюються підходи та розширюються можливості формування фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування для забезпечення потреб об'єднаних територіальних громад, які сьогодні можуть використовувати фінансові ресурси різних економічних агентів, зокрема, місцевих та центральних органів влади, приватних суб'єктів господарювання, фінансо-

вих установ та неурядових організацій, а також іноземних держав та міжнародних фінансових організацій. Джерела фінансування місцевого соціально-економічного розвитку,

наведені на рис.1. Розглянено окремо кожен із наведених фінансових інструментів формування спроможних територіальних громад.

Рис. 1. Фінансові інструменти формування спроможних територіальних громад
Джерело: складено на основі аналізу наукової [1,2]

Знову ж таки традиційно у якості бюджетних ресурсів розглядаються кошти місцевого та державного бюджетів, що спрямовуються на фінансування потреб розвитку ОТГ і не тягнуть за собою боргових зобов'язань. Бюджетні джерела можуть формуватись як за рахунок внутрішніх ресурсів об'єднаної територіальної громади, так і за рахунок ресурсів, залучених ззовні.

Починаючи з 2015 року формування доходів бюджетів, в тому числі і об'єднаних територіальних громад здійснюється з урахуванням змін, внесених до Бюджетного та Податкового кодексів України в частині місцевих бюджетів, зокрема [13]:

- встановлено єдині нормативи відрахувань загальнодержавних податків

(податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток підприємств) за кожною ланкою бюджету;

- відмінено розподіл доходів загального фонду місцевих бюджетів усіх рівнів на кошики, тобто на доходи, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів (кошик 1), та доходи, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів (кошик 2);

- розширено перелік джерел доходів загального фонду;

- замінено систему балансування доходів і видатків місцевих бюджетів принципово новою системою вирівнювання податкоспроможності територій.

Враховуючи всі законодавчі зміни структури власних надходжень об'єднаних територіальних громад має вигляд, наведений в таблиці 1.

Таблиця 1

Структура власних надходжень ОТГ за 2016-2018 роки, %*

Платежі до бюджету	Роки		
	2016	2017	2018
Податок на доходи фізичних осіб	36,7	40,61	57,43
Акцизний податок	16,0	12,47	7,84
Плата за землю	27,1	22,57	15,44
Єдиний податок	18,5	22,09	17,5
Податок на нерухоме майно	1,7	2,26	2,14
Всього	100	100	100

Джерело: [4]

Найбільшими наповнювачами бюджетів об'єднаних територіальних громад є податок на доходи фізичних осіб, який займає більше ніж 50% надходжень, плата за землю та єдиний податок.

ПДФО традиційно посідає важливе місце серед інструментів фінансового забезпечення, оскільки структура такого податку добре узгоджується з принципом платоспроможності, а надходження від нього характеризу-

ються значною еластичністю: збільшення бюджетних надходжень відбувається пропорційно економічному зростанню. На рис. 2 наведені особливості нарахування та сплати податку на доходи фізичних осіб в сучасних умовах. Основними об'єктами оподаткування податком є доходи у вигляді заробітної плати та від здавання в оренду земельної ділянки (паю).

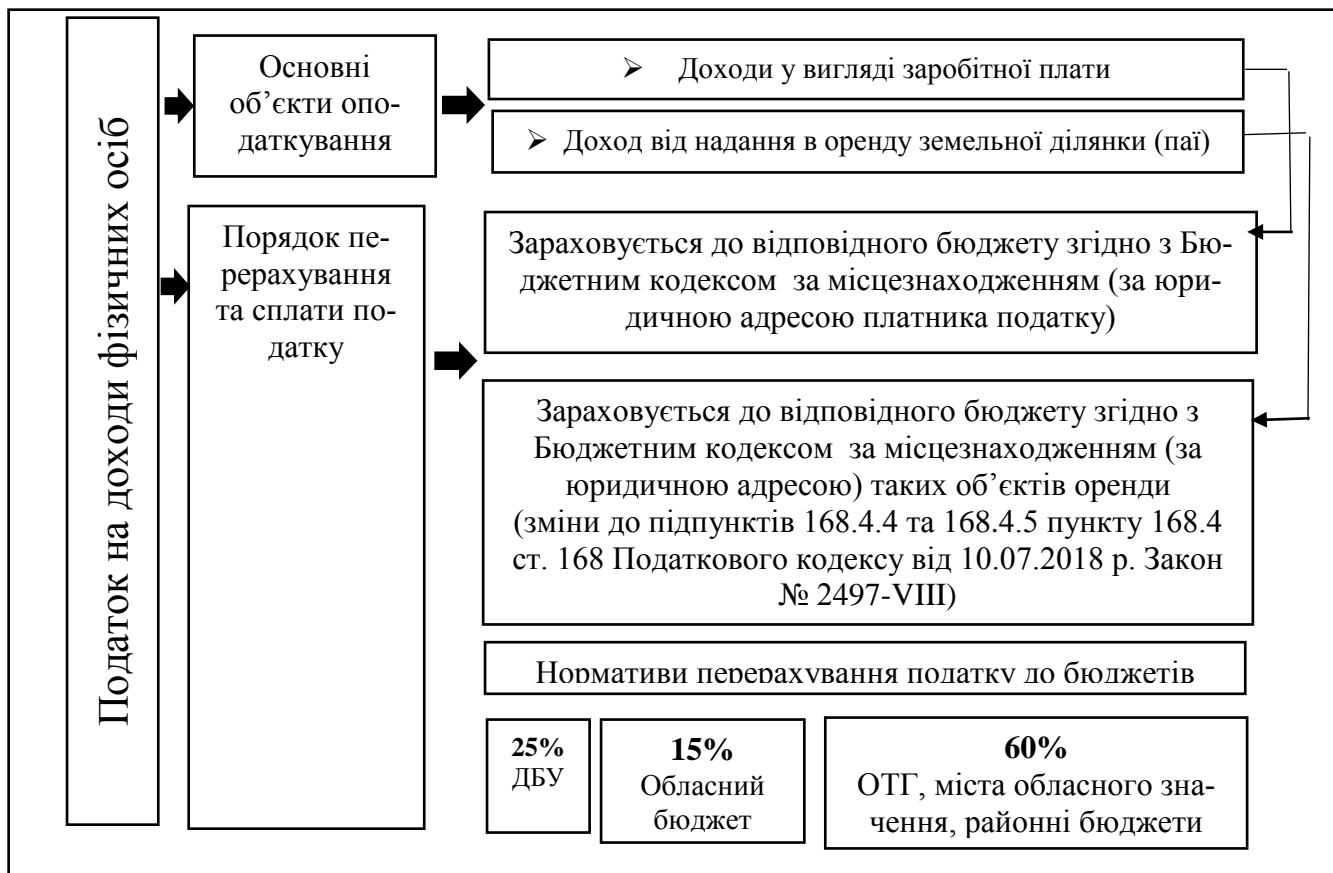

Рис.2. Особливості нарахування та сплати податку на доходи фізичних осіб у 2019 році

Джерело: [12]

Тому, одним із основних завдань, яке стоїть перед органами місцевого самоврядування є легалізація заробітної плати, оскільки відповідно до ст. 34 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [17] до відання виконавчих органів міських рад міст обласного значення та об'єднаних територіальних громад належать:

➤ здійснення на відповідних територіях контролю за додержанням законодавства про працю та зайнятість населення у порядку, встановленому законодавством;

➤ накладення штрафів за порушення законодавства про працю та зайнятість населення у порядку, встановленому законодавством (ст. 34 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 1774-VIII від 06.12.2016 р.)

Крім того, з 01.01.2015 року набрала чинності нова норма Кодексу законів про працю України [7] щодо відповідальності роботодавців за використання найманої праці без юридичного оформлення, а також виплату заробітної плати «у конвертах» (у 2019 році підвищені розміри штрафів за порушення законодавства про працю). Так, наприклад, за фактичний допуск працівника до роботи без оформлення трудового договору, оформлення працівника на неповний робочий час у разі фактичного виконання роботи повний робочий час виплата заробітної плати (винагороди) без нарахування та сплати ЄСВ накладається штраф у розмірі 125 190 грн (30 мінімальних заробітних плат) (ст. 265 КЗпП [7]).

Основною проблемою під час стягнення податку на доходи від здавання в оренду земельних ділянок були правильність декларування орендарем суми податку, яка залежить від вірного визначення об'єкту оподаткування та зарахування податку до бюджету за місцем реєстрації (юридичної адреси), оскільки не завжди співпадали місцезнаходження об'єкта та юридична адреса платника податку.

Врегулює це питання Закон № 2497-VIII від 10.07.2018 р. «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо стимулювання утворення та діяльності сімейних фермерських господарств», зокрема стимулює органи міс-

цевого самоврядування контролювати оформлення договорів оренди землі. Передбачається, що податок на доходи фізичних осіб з орендної плати за земельні ділянки (паї) зараховується до місцевих бюджетів за місцезнаходженням земельних ділянок (зміни до підпунктів 168.4.4 та 168.4.5 пункту 168.4 статті 168 Податкового кодексу). [14, 12]

З метою уникнення різних тлумачень відносно сплати податку на доходи фізичних осіб Податковий кодекс доповнили новим підпунктом – 168.4.9, який встановлює, що суми податку, нараховані податковим агентом з доходів за здавання фізичними особами в оренду (суборенду, емфітевзис) земельних ділянок, земельних часток (паїв), виділених або не виділених в натурі (на місцевості), сплачуються до відповідного бюджету за місцезнаходженням таких об'єктів оренди (суборенди, емфітевзису) [12]. Відтепер органи місцевого самоврядування мають можливість для збільшення власних надходжень і більш ефективного використання земельних ділянок.

Ще одним нюансом при адмініструванні цього податку є те, що об'єктом оподаткування є дохід у вигляді орендної плати, який отримували власники земельних часток - орендодавці, однак відповідно до норм законодавства, обов'язки з нарахування, утримання та сплати податку з доходів від надання в оренду земельних ділянок сільськогосподарського призначення, земельних часток (паїв) покладено на орендаря. В свою чергу, правильність декларування орендарем суми податку залежить від вірного визначення об'єкту оподаткування.

Варто зазначити, що Указом Президента України від 02.02.2002 №92/2002 „Про додаткові заходи щодо соціального захисту селян - власників земельних ділянок та земельних часток (паїв)” зі змінами, передбачено встановлення мінімальної плати за оренду земельних ділянок сільськогосподарського призначення, земельних часток (паїв) в розмірі не менше 3% визначеної відповідно до законодавства вартості земельної ділянки. Ось тут знову ж таки повнота зарахування даного виду податкових надходжень до бюджету ОТГ залежить від повноти реалізації контрольної функції за справлянням надхо-

джень бюджету з боку органів місцевого самоврядування. [15]

Особливості адміністрування плати за землю та напрями оптимізації надходжень від неї наведено на рис.3. Так, згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.01.2018 р. № 60-р. «Питання передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комуна-

льну власність об'єднаних територіальних громад» [11], Держгеокадастр розпочав з 1 лютого 2018 року передачу усіх земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності в комунальну власність відповідних об'єднаних територіальних громад, крім тих земельних ділянок, які не можуть бути передані у комунальну власність [11].

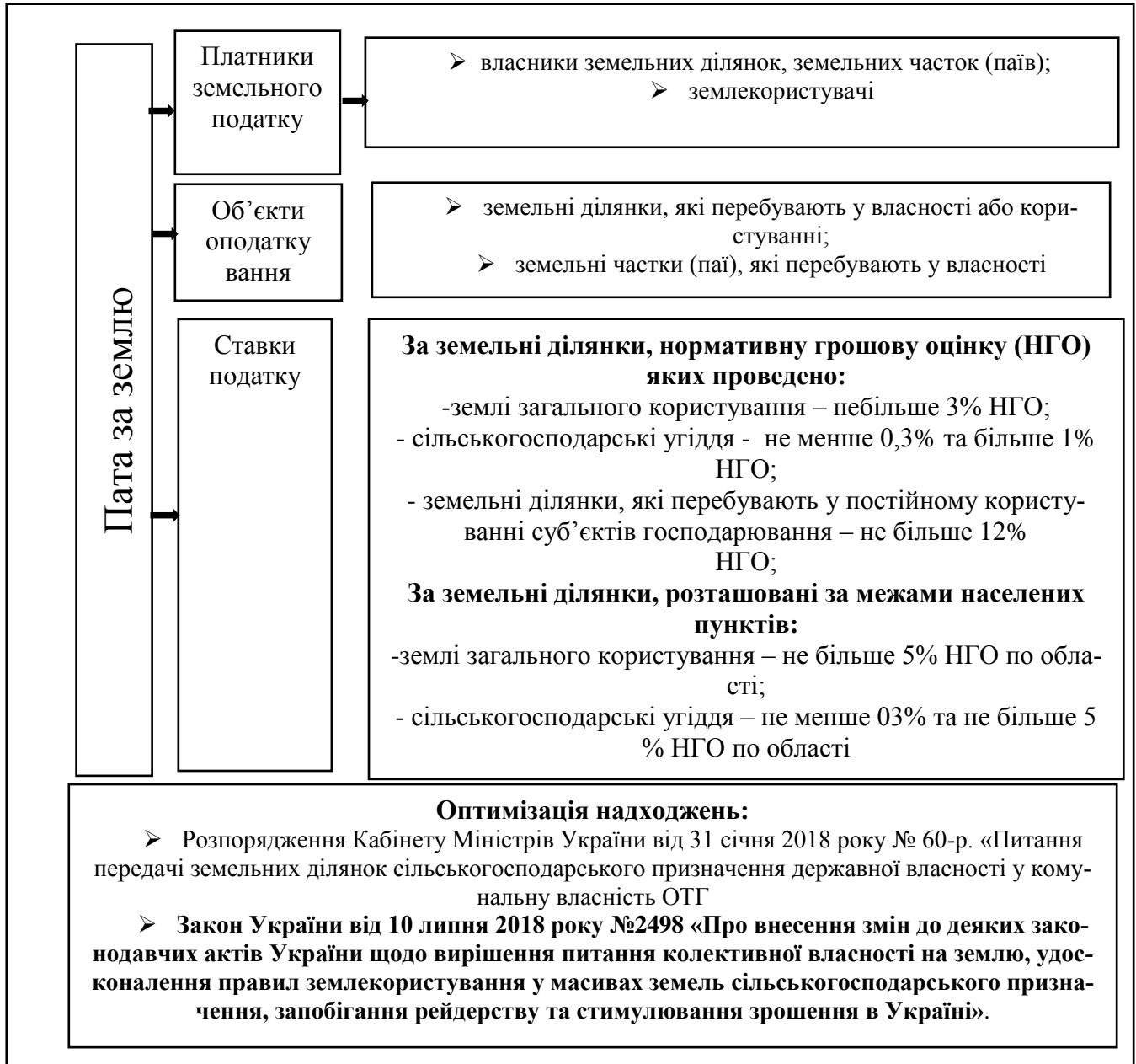

Рис.3. Особливості нарахування та сплати плати за землю у 2019 році
Джерело: [12]

Так, в Україні станом на 01.02.2018 було створено 665 ОТГ, яким могло бути передано, за попередньою оцінкою, близько 759 тис. га земель сільськогосподарського при-

значення державної власності. За результатами аналізу таблиці 3, станом на 01.11.2018 вже передано 479 ОТГ землі сільгосппризначення державної власності площею

938,7 тис. га. При цьому лідером на сьогодні є Закарпатська, Івано-Франківська, Черкаська, Кіровоградська області, які отримали

100 % від запланованих земельних ділянок сільськогосподарського призначення в комунальну власність від держави.

Таблиця 2

Передача земельних ділянок сільськогосподарського призначення із державної у комунальну власність ОТГ станом на 10.11.2018 року

№ з/п	Область	К-ть ОТГ в плані-графіку передачі земельних ділянок	К-ть ОТГ, які отримали у комунальну власність земельні ділянки с/г призначення	Площа земельних ділянок, переданих ОТГ, тис.га	% ОТГ, які отримали земельні ділянки, від запланованих
1	Вінницька	34	23	20,4	67,6
2	Волинська	40	16	25,2	40
3	Дніпропетровська	56	42	123,2	75,0
4	Донецька	9	7	30,5	77,8
5	Житомирська	45	28	45,0	62,2
6	Закарпатська	6	6	1,7	100
7	Запорізька	36	19	26,4	53
8	Івано-Франківська	20	20	13,4	100
9	Київська	9	6	6,2	66,7
10	Кіровоградська	13	13	25,6	100
11	Луганська	8	6	7,4	75,0
12	Львівська	35	21	24,4	60,0
13	Миколаївська	28	16	43,5	57,1
14	Одеська	25	19	65,0	76
15	Полтавська	39	34	75,2	87,2
16	Рівненська	25	16	14,2	64
17	Сумська	28	17	44,7	60,7
18	Тернопільська	40	33	25,5	83
19	Харківська	12	10	21,0	83,3
20	Херсонська	26	24	81,6	92,3
21	Хмельницька	39	34	82,6	87,2
22	Черкаська	26	26	40,0	100
23	Чернівецька	26	19	4,9	73
24	Чернігівська	37	24	91,1	65
25	Разом по Україні	662	479	938,7	72,4

Джерело: [4]

Передача земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності в комунальну власність відповідних об'єднаних територіальних громад дасть можливість чітко і прозоро формувати дохідну частину місцевих бюджетів в частині плати за землю та стимулюватиме територіальні громади до їх добровільного об'єднання [11].

Держава також збільшила обсяги надання бюджетної підтримки місцевим органам вла-

ди на розвиток громад та розбудову інфраструктури. Так, якщо у 2014 році було передбачено регіонам з державного бюджету на підтримку соціально-економічного розвитку лише 0,5 млрд грн, то в 2017 році обсяг коштів на реалізацію інфраструктурних проектів склав понад 16 млрд грн, а на 2018 рік передбачено понад 19 млрд грн, що у 39 разів більше, ніж було у 2014 році (табл. 3).

[4]

Таблиця 3

Державна фінансова підтримка розвитку територіальних громад та розбудови їх інфраструктури*

Джерела фінансування, млрд. грн	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
Субвенція на соціально-економічний розвиток	0,5	0,8	3,3	6,2	5,0
Державний фонд регіонального розвитку	-	2,9	3,0	3,5	6,0
Субвенція на інфраструктуру об'єднаних територіальних громад	-	-	1,0	1,5	1,9
Субвенція на розвиток медицини в сільській місцевості	-	-	-	4,0	5,0
Кошти на будівництво футбольних полів	-	-	-	0,27	0,37
Кошти ЄС на підтримку секторальної регіональної політики	-	-	-	0,65	1,1
Всього	0,5	3,7	7,3	16,1	19,37
Кількість ОТГ		93	216	458	665

Джерело: [4]

Однак, цих коштів на вистачає для забезпечення формування спроможних територіальних громад, що вимагає залучення додаткових до бюджетних ресурсів фінансових інструментів.

Тому, наступна група ресурсів – інвестиційні, які охоплюють ресурси, залучені до місцевої економіки з метою створення нових активів. Особливістю інвестицій як джерела фінансування місцевого соціально-економічного розвитку є те, що вони спрямовуються на реалізацію певного проекту безпосередньо, а не через бюджет ОТГ. Інвестиційні джерела можуть перебувати як у приватній власності, так і повністю або частково знаходитись у комунальній власності.

Для фінансування розвитку своєї громади місцеві органи влади також можуть залучати кредитні ресурси. Отримання кредитних ресурсів супроводжується відповідними борговими зобов'язаннями на умовах строковості, платності та поворотності. При цьому кредитні кошти можуть залучати: без посередньо рада ОТГ (залучені кошти спрямовуються до бюджету ОТГ та розподіляються в рамках його видатків), комунальні підприємства (самостійно отримують фінансові ресурси, розпоряджаються ними, здійснюють обслуговування та погашення боргу), приватні суб'єкти господарювання (рада може надавати гарантії за кредитами). [1]

Окремим джерелом фінансування місцевого соціально-економічного розвитку є грантові кошти.

Сьогодні в Україні грантові джерела часто мають вирішальне значення для фінансування різноманітних проектів у сфері місцевого розвитку. Грантові кошти також нерідко виконують супровідну та підтримуючу функцію щодо інших джерел фінансування, зокрема інвестицій чи кредитів міжнародних фінансових організацій.

Грантові ресурси – ресурси, надані для фінансування потреб місцевого розвитку у вигляді міжнародної технічної допомоги, грантів міжнародних донорських організацій, благодійних внесків та пожертв. Грантовими також можна вважати кошти, спрямовані на розвиток місцевої економіки в рамках проектів корпоративної соціальної відповідальності, тобто ініціатив місцевого розвитку, що підтримуються інституціями приватного сектору, які здійснюють свою діяльність на відповідній території. [1]

Спільною проблемою багатьох ОТГ є те, що на реалізацію цікавих ініціатив часто не вдається залучити достатньо ресурсів не стільки через їх недоступність, скільки через брак досвіду, кваліфікованих кадрів, і, як наслідок, неспроможність підготувати проектні заявки та інші необхідні документи. Розвиток навичок залучення фінансових ресурсів з усіх доступних джерел є ключовим фактором успіху у реалізації будь-яких ініціатив у сфері місцевого розвитку.

Висновок. Отже, спроможні територіальні громади – це територіальні громади сіл (селищ, міст), які в результаті добровільного

об'єднання здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Для виконання широкого спектру повноважень та надання якісних суспільних послуг необхідно формувати достатній обсяг фінансових ресурсів. Серед сучасних фінансових інструментів можна виділити бюджетні, інвестиційні, кредитні та грантові. Успіх соціаль-

но-економічного розвитку ОТГ залежить від професійного поєднання всіх цих фінансових інструментів одночасно, оскільки бюджетні ресурси є обмеженими. Тому сьогодишнім викликом для органів самоврядування об'єднаних територіальних громад є пошук можливостей максимального використання фінансового потенціалу території та прояв ділової активності. Оскільки аналіз показав, що органи місцевого самоврядування поступово отримують всі повноваження необхідні для формування спроможної територіальної громади за умови виконання всіх потрібних для цього вихідних умов.

Список літератури:

1. Борщ Г. А., Вакуленко В. М., Гринчук Н. М., Дехтяренко Ю. Ф., Ігнатенко О. С., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф., Юзефович В. В. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг: навч. посіб. / [Г. А. Борщ, В. М. Вакуленко, Н. М. Гринчук, Ю. Ф. Дехтяренко, О. С. Ігнатенко, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук, В. В. Юзефович] – К.: – 2017. – 107 с.
2. Бюджетний кодекс України (зі змінами та доповненнями) від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.rada.gov.ua>.
3. Ганущак Ю. І. Територіальна організація влади. Стан та напрямки змін / Юрій Ганущак. – К.: Легальний статус, 2012. – 348 с.
4. Децентралізація влади [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://decentralization.gov.ua>.
5. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985 р., ратифіковано Законом України 15.07.1997 р. № 452/97 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_036
6. Кириленко, О. П. Модернізація бюджетного забезпечення освіти в рамках секторальної децентралізації / О. П. Кириленко, А. П. Марчук // Фінанси України. – 2018. – № 6. – С. 75-90.
7. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 та редакція від 20.01.2018 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
8. Конституція України від 28.06.1996 № 254К/96 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
9. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: розпорядження Кабінету міністрів України від 01.04.2014 № 333-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon2.rada.gov.ua>.
10. Павлюк К. В. Фінансові ресурси держави/ К.В. Павлюк – К.: НІОС, 1998. – 176 с. 138.
11. Питання передачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність об'єднаних територіальних громад: розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.01.2018 р. № 60-р./ Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kmu.gov.ua/ua/npras/pitannya-peredachi-1
12. Податковий кодекс України (зі змінами та доповненнями) від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.rada.gov.ua>.
13. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України: закон України від 10.02.2015 № 176-VIII/ Верховна Рада України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/176-102>
14. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо стимулювання утворення та діяльності сімейних фермерських господарств: закон України від 10.07.2018 р. № 2497-VIII/ Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2497-19>
15. Про додаткові заходи щодо соціального захисту селян - власників земельних ділянок та земельних часток (паїв): указ Президента України від 02.02.2002 р. № 92/2002/ Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92/2002>
16. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад: постанова Кабінету Міністрів України від 08.04.2015 р. № 214 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-n>.
17. Про місцеве самоврядування в Україні: закон України від 21.05.1997р. № 280/97-ВР / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
18. Про місцеве самоврядування в Україні: закон України від 21.05.1997р. № 280/97-ВР / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
19. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. №333-р // Верховна Рада України. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p>.

20. Суховірська О. Б. Фінансові ресурси місцевих органів влади/ О.Б. Суховірська // Фінанси України. – 2002. – № 11. – 61-67 с.

Reference:

1. Borshch H. A., Vakulenko V. M., Hrynchuk N. M., Dekhtiarenko Yu .F., Ihnatenko O. S., Kuibida V. S., Tkachuk A. F., Yuzefo-vych V. V. (2017) Resursne zabezpechennia obiednanoi terytorialnoi hromady ta yii marketynh: navch. posib. / [H. A. Borshch, V. M. Vakulenko, N. M. Hrynchuk, Yu. F. Dekhtiarenko, O. S. Ihnatenko, V. S. Kuibida, A. F. Tkachuk, V. V. Yuzefovych] – K., 107 p.
2. Biudzhetni kodeks Ukrainy (zi zminamy ta dopovnenniamy) vid 08.07.2010 № 2456-VI [Online]. Retrieved from: <http://www.rada.gov.ua>.
3. Hanushchak, Yu. I. (2012) Terytorialna orhanizatsiia vlady. Stan ta napriamky zmin. K., *Lehalnyi status*, 348 p.
4. Detsentralizatsiia vlady [Online]. Retrieved from: <http://decentralization.gov.ua>.
5. Ievropeiska khartiia mistsevoho samovriaduvannia vid 15.10.1985 r., ratyfikovano Zakonom Ukrainy 15.07.1997 r. № 452/97 [Online]. Retrieved from: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_036
6. O. P. Kyrylenko, A. P. Marchuk (2018) Modernizatsiia biudzhethnoho zabezpechennia osvity v ramkakh sektoralnoi detsentralizatsii. *Finansy Ukrainy*, № 6, p. 75-90.
7. Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy vid 10.12.1971 ta redaktsiia vid 20.01.2018 [Online]. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
8. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 № 254K/96 [Online]. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
9. Kontseptsiiia reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlady v Ukraini: rozporiadzhennia Kabinetu ministriv Ukrainy vid 01.04.2014 № 333-r [Online]. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
10. Pavliuk, K. V. (1998) Finansovi resursy derzhavy. K. : NIOS, 176, p. 138.
11. Pytannia peredachi zemelnykh dilianok silskohospodarskoho pryznachennia derzhavnoi vlasnosti u komunalnu vlasnist obiednanykh terytorialnykh hromad: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30.01.2018 r. № 60-r./ Kabinet Ministriv Ukrainy [Online]. Retrieved from: www.kmu.gov.ua/ua/npas/pitannya-peredachi-1
12. Podatkovi kodeks Ukrainy (zi zminamy ta dopovnenniamy) vid 02.12.2010 № 2755-VI [Online]. Retrieved from: <http://www.rada.gov.ua>.
13. Pro vnesennia zmin do Biudzhethnoho kodeksu Ukrainy ta deiakykh inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy: zakon Ukrainy vid 10.02.2015 № 176-VIII/ Verkhovna Rada Ukrainy. [Online]. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/176-102>
14. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo stymuliuвання utvorennia ta diialnosti simeinykh fermerskykh gospodarstv: zakon Ukrainy vid 10.07.2018 r. № 2497-VIII/ Verkhovna Rada Ukrainy [Online]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2497-19>
15. Pro dodatkovi zakhody shchodo sotsialnoho zakhystu selian - vlasnykiv zemelnykh dilianok ta zemelnykh chastok (paiv): ukaz Prezydenta Ukrainy vid 02.02.2002 r. № 92/2002/. *Verkhovna Rada Ukrainy*. [Online]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92/2002>
16. Pro zatverdzhennia Metodyky formuvannia spromozhnykh terytorialnykh hromad: postanova Kabinetu Ministriv Ukra-yiny vid 08.04.2015 r. № 214. [Online]. Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-p>.
17. Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini: zakon Ukrainy vid 21.05.1997r. № 280/97-VR. Verkhovna Rada Ukrainy [Online]. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua>
18. Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini: zakon Ukrainy vid 21.05.1997r. № 280/97-VR. Verkhovna Rada Ukrainy [Online]. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
19. Pro skhvalennia Kontseptsii reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlady v Ukraini: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 01.04.2014 r. №333-r. Verkhovna Rada Ukrainy. [Online]. Retrieved from: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-r>.
20. Sukhovirska, O. B. (2002) Finansovi resursy mistsevykh orhaniv vlady. *Finansy Ukrainy*, № 11, 61-67 p.